

Humanities & Social Sciences

On the Ecology of Culture

Thomas V. Gamkrelidze

Academy Member, G. Tsereteli Institute of Oriental Studies, Tbilisi

ABSTRACT. The present article deals with problems of Ecology from the viewpoint of Humanities and Social Sciences. © 2007 Bull. Georg. Natl. Acad. Sci.

Key words: *environment, ecology, culture, cultural ecology, diversity.*

Etymologically the term “ecology” denotes the science of “habitat” or “environment” (cf. Grk. *oikia* “house, home”). The concept of “environment” makes sense if we assume a certain center or central point at which a human being is situated and from which he or she observes this “surrounding” or “environment”.

Under this definition of “ecology”, we must ascertain the character of such a “surrounding” or “environment”: Is this “environment” physical and biological or properly human, i.e., cultural and social. Accordingly, a distinction must be made between the “Physico-Biological Ecology” and the “Cultural-Social Ecology” dealing with the humanitarian aspects of “Ecology”, which could be termed “Ecology of Culture” or “Cultural Ecology”. The latter is concerned with a human being not as a biological object subjected to the action of the physical world, but as a social-cultural entity that establishes definite relations with the human environment and that is affected by this or that social surrounding.

At meetings devoted to “Ecology” our attention is usually focused entirely on physico-biological ecology, with total disregard for problems of the “Ecology of Culture”. But at this moment the human population of our planet, and especially small nations, are no less acutely worried about the survival of their national cultures and languages and safeguarding their own and their neighbor’s aesthetic and ethical values than with the protection of their physical environment.

Extinction of such languages and cultures is as much a disaster from cultural-ecological viewpoint as is major pollution of the environment from the physico-biologi-

cal point of view. We enter the names of animals and plants threatened with extinction in the “Book of Endangered Species”, yet we are often oblivious to human cultures, being indifferent to the extinction of peoples and their languages, of peoples forming part of mankind’s history and culture. The extinction of such peoples and languages renders humankind poorer and monotonous through losing part of its historical memory, to say nothing of national feelings of those peoples who were historically destined to witness the infringement of their national cultures, at times of their total extinction, within major State Unions as a result of perverse national policies of these States. Usually, it is precisely this phenomenon that causes national unrest, sometimes incomprehensible to outside observers, that cannot be compared in its intensity and scope with any grievances caused by disastrous economic or social conditions. Thus, the ethnic language and cultural-economic factors acquire basic importance in the complex of problems of “Cultural Ecology”. A “Book” of languages and peoples threatened with extinction should be urgently compiled and scientific and organizational measures be taken without delay to save these languages and cultures.

In this connection there arises a whole complex of questions regarding the status of ethnic and/or minority languages and cultures and their interrelationships.

All these issues become extremely important in the epoch of total globalization and levelling of national cultures. It is also symbolic that one of the principal

slogans of the European Union with respect to national cultures and languages is “Diversity in Unity”, and the year 2001 was proclaimed “European Year of Languages”.

At this juncture, it should be pointed out that, according to our impression, the Humanities are being ignored to a certain extent in our science, and more attention is given to Natural Sciences. In this respect we are lagging behind the modern developmental trends in World Science, with the cultural-humanitarian aspects increasingly coming to the fore. According to forecasts, 21st-century Science, if it stands the test of time, will be basically humanitarian, in the broadest sense of the term. We, too, must follow these trends in the development of World Science, conceptualize the importance of the Hu-

manities for the general development of scientific research, and draw appropriate scientific and organizational conclusions; the application of the so-called “residual principle” to the Humanities should stop, and they should be accorded a basic place, which they rightfully deserve, in the system of scientific knowledge.

All these questions belong to the sphere of the “Ecology of Culture”, and special scholarly Symposiums and Conferences should be convened, devoted to the discussion of global cultural-ecological problems, in order to work out relevant recommendations and basic scientific principles of the “Ecology of Culture”. Along with “Physico-Biological Ecology”, the latter should form a global ecological discipline which may be called “Ecology of Human Society”.

ჰუმანიტარული და საზოგადოებრივი მეცნიერებანი

„კულტურის ეკოლოგია“

თ. გამყრელიძე

აკადემიის წევრი, გ. წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტი

ტერმინი „ეკოლოგია“ თავისი ეტიმოლოგიური შინაარსით ნიშნავს მეცნიერებას „საცხოვრებლის“, „გარემოს“, „გარემოცვის“ შესახებ. თვით „გარემოცვის“ ცნებას აზრი აქვს გარკვეული ცენტრის, იმ ცენტრალური წერტილის დაშვების შემთხვევაში, რომელშიც ადამიანი იმყოფება.

„ეკოლოგიის“ ამგვარი განსაზღვრისას უნდა დავადგინოთ, თუ რა ხასიათის „გარემოსთან“, „გარემოცვასთან“ გვაქვს საქმე: ადამიანისათვის ეს გარემო არის ფიზიკური და ბიოლოგიური, თუ საკუთრივ ადამიანური — კულტურულ-სოციალური. შესაბამისად, საჭიროა გავარჩიოთ ადამიანის ფიზიკურ-ბიოლოგიური ეკოლოგია და ეკოლოგია კულტურულ-სოციალური, რომელიც განიხილავს „ეკოლოგიის“ ჰუმანიტარულ ასპექტებს და რომლისთვისაც შეიძლება „კულტურის ეკოლოგია“ გვეწოდებინა.

„კულტურის ეკოლოგია“ განიხილავს ადამიანს არა როგორც ბიოლოგიურ ობიექტს, რომელზედაც ზემოქმედებას ახდენს ფიზიკური გარესამყარო, არამედ როგორც სოციალურ-კულტურულ ობიექტს, რომელიც გარკვეულ ურთიერთობებს ამყარებს ადამიანურ გარემოსთან და რომელზედაც ზემოქმედებას ახდენს ესა თუ ის სოციალური გარემო.

„ეკოლოგიისადმი“ მიძღვნილ შეკრებებზე ჩვენ მთელ ყურადღებას მივაპყრობთ ხოლმე ფიზიკურ-ბიოლოგიურ ეკოლოგიას და თითქმის მთლიანად უგულვებელვყოფთ „კულტურის ეკოლოგიის“ პრობლემებს, მაშინ როდესაც მთელი მსოფლიოს ხალხებს და განსაკუთრებით მცირერიცხოვან ერებს ფიზიკური გარემოს სიწმინდის დაცვაზე არანაკლებ მწვავედ აწუხებთ ეროვნული კულტურისა და ენის გადარჩენის, თავიანთ ესთეტიკურ და ეთიკურ ფასეულობათა დაცვის საკითხები — და ყოველივე ეს ტოტალური გლობალიზაციის ეპოქაში.

ამგვარ ენათა და კულტურათა მოსპობა-გადაშენება ისეთივე კატასტროფაა კულტურულ-ეკოლოგიური თვალსაზრისით, როგორც გარესამყაროს დაბინძურება — ფიზიკურ-ბიოლოგიური ეკოლოგიის თვალსაზრისით.

ჩვენ „წითელ წიგნში“ შეგვაქვს იმ ცხოველთა და მცენარეთა სახელები, რომელთაც გადაშენება ემუქრებათ და ამით ვაფრთხილებთ კაცობრიობას, მაგრამ ზშირად გვაფიწყდება თვითონ ადამიანი და მისი კულტურა, როდესაც გულგრილად შევცქერით ხალხებისა და მათი ენების გადაშენებას, ხალხებისა, რომლებიც თავად წარმოადგენენ კაცობრიობის ისტორიისა და საკაცობრიო კულტურის ნაწილს.

ასეთი ხალხებისა და ენების დაკარგვით კაცობრიობა უფრო ღარიბი და ერთგვაროვანი ხდება; კაცობრიობა კარგავს რაღაც ნაწილს თავისი ისტორიული მენსიერებისა, რომ ადარაფერი ვთქვათ იმ ხალხების ეროვნულ გრძობებზე, რომელთაც ისტორიულმა ბედმა არ უნა გამხდარიყვნენ ცოცხალი მოწმენი თავიანთი ეროვნული ენებისა და ეროვნული კულტურის შებლაღვისა, ზოგჯერ კი — სრული გადაშენებისა დიდ სახელმწიფოებრივ გაერთიანებათა ფარგლებში.

ზშირად სწორედ ეს იწვევს გარეშე დამკვირვებლისათვის გაუგებარ ეროვნულ მდელვარებას, რომელსაც თავისი ინტენსივობით ვერ შეედრება ვერავითარი უკმაყოფილება, მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური თუ სხვა პირობებით გამოწვეული.

თანამედროვე სამყაროს საერთო-ეროვნული კულტურულ-ენობრივი ფაქტორი განსაზღვრავს „კულტურის ეკოლოგიის“ პრობლემათა კომპლექსს. საჭიროა სასწრაფოდ შეექმნათ დაკარგვის საშიშროების წინაშე მყოფი ენებისა და ხალხების „წითელი წიგნი“ და დაუყოვნებლივ მივიდეთ სამეცნიერო-ორგანიზაციული ზომები ამ ენებისა და ხალხების გადასარჩენად.

ყველა ეს პრობლემა შედის სწორედ „კულტურის ეკოლოგიის“ სფეროში და აუცილებელია ამ საკითხებზე ფართო დისკუსიის გამართვა, კულტურულ-ეკოლოგიური პრობლემების განხილვა საერთაშორისო მასშტაბით, რათა ჩამოყალიბდეს „კულტურის ეკოლოგიის“ მეცნიერული საფუძვლები. ეს უკანასკნელი „ფიზიკურ-ბიოლოგიურ ეკოლოგიასთან“ კომპლექსში შექმნის ერთიან ეკოლოგიურ დისციპლინას, რომელსაც შეიძლება საზოგადოდ „ადამიანისა და საზოგადოების ეკოლოგია“ ეწოდოს.

Received January, 2007